

Oponentský posudek diplomové práce

Autor: Bc. Jindřich Řeřábek

Název práce: Problematika podpory nadaných dětí a mládeže ve vzdělávacím procesu a v zájmovém vzdělávání

Autor se ve své práci věnuje velmi zajímavému aktuálnímu tématu, problematice nadání, lépe řečeno mimořádnému nadání. Práce svým pojetím dobře odpovídá nadpisu, i když možná musíme říci bohužel, v tom smyslu, že má tematicky velmi široký záběr, bez jasného zacílení k hlubšímu pojednání nebo prozkoumání nějakého aspektu tématu nadání. Autor ve své práci shromažďuje mnoho informací, jak z literatury a dalších odborných zdrojů (mezinárodní konference), tak ve vlastním velkoryse rozvrženém výzkumu, ale nakonec nepřináší ucelenou syntézu ani nedochází k žádnému zřejmému závěru.

Schéma

Schéma je přehledné, dobře členěné. Určité výhrady mohou být k obsahovému rozdělení. Jen podkapitola 3.3. (typy inteligence podle Gardnera) by patřila spíše do kapitoly 2., která má sice nadpis "Definování pojmů", ale zabývá se vlastně pouze inteligencí. Kapitola 4. prezentuje příspěvky mezinárodní konference; je otázkou, zda nebylo vhodné spíše příspěvky zpracovat do jednotlivých kapitol podle obsahu.

Text

Není snadné se v textu orientovat. Autor řadí za sebe odstavce, které spolu tematicky souvisí, ale celková kompozice není zpřehledněna uvádějícími a spojovacími částmi textu. V tomto smyslu je text velmi nevyzrálý. Kapitolám chybí jasná struktura a ucelenost i z hlediska zpracovávaného tématu. Každá kapitola by především měla obsahovat pojednání o základních kategoriích, které se k danému tématu vážou. Namísto toho je obsahem kapitol shluk různě relevantních informací, někdy bohužel zcela fragmentárních, nebo okrajových, takže uniká smysl celého textu. V některých částech se v podkapitolách hromadí vedle sebe informace natolik útržkovité a nesouvisející, někdy i neodpovídající názvu kapitoly, že se stává celá kapitola nepřehledná a nesrozumitelná. Zdá se, že autor vybírá informace podle toho, jak jeho osobně zaujaly, ale bez zřetele k zamýšlenému obsahu jednotlivých částí textu.

Autor pracuje s literaturou, která pokrývá především oblast nadání, velmi málo problematiku inteligence. Bohatě cituje zdroje, což je kladem práce, ale smysl citací není vždy jasný. Na některých místech cituje i široké pasáže, ale není vždy zřejmé, proč cituje právě daný odstavec. Citace tak stojí osamocně, nejsou součástí argumentačního postupu. Text je tak i díky způsobu citací mnohdy nesourodý. Na s. 22: Guilfordův model - autor neříká, čeho je modelem, dále mluví o třech dimenzích, ale dále je nerozvádí, a jejich názvy jsou natolik obecné, že se čtenář o tomto modelu v podstatě nic nedozví. Následuje text: "Tato vlna zájmu...", autor přechází náhle z tématu inteligence a jejího měření k tématu nadání. Cituje Gowana, ale není jasné, proč je text citován, a jeho obsah není dále objasněn. Ihned přechází k dalšímu autorovi.

Jindy autor uvádí určité předpoklady, aniž by je dokládal. Např. teoretickou část začíná autor slovy "řada lidí se domnívá..." (s. 9). Tento svůj předpoklad ale neopírá o žádný relevantní zdroj. I když je pravděpodobné, že autorův předpoklad je správný, v odborné práci je nezbytné každý takový předpoklad doložit.

Z hlediska stylistického jsou často i jednotlivé věty málo srozumitelné. Text obsahuje i poměrně hodně překlepů a pravopisných chyb. Zde uvádím namátkou jen některé: s. 6: současná legislativní podpora; v úvodu této práce s názvem (chybí avizovaný název?) je třeba nastínit..., s. 16: Guildford; s. 45: respondenti byli rozčleněni do čtyř kategorií; s. 46: výsledky jdou uváděny.

Jednotlivé části práce

Zde uvádím některé poznámky k obsahu jednotlivých kapitol.

Úvod. Úvod je poněkud neuspořádaný a tematicky nejasný a neúplný. Po osobním úvodu následuje začátek přehledu obsahu práce, ale potom autor rozvíjí téma definice talentu a geniality, načež přechází k prezetaci konference "Talent nezná hranic", kterou úvod končí. Poslední dvě části by měly být součástí stati, a naopak v úvodu by měl být přehled celé práce. Zejména v úvodu zcela chybí představení praktické části a jejích cílů.

Část. 2.3. Měření inteligence. V určitém rozporu s názvem autor nepojednává souhrnně o měření inteligence. Nejprve se věnuje Gaussově křivce, kterou ale ztotožňuje s rozložením inteligence v populaci, aniž by lépe osvětlil povahu normálního rozdělení jako obecného statistického jevu, a potom ho vztáhl k úplněji pojaté problematice inteligence.

Část. 2.4. IQ testy v historickém kontextu: ani obsah této kapitoly neodpovídá jejímu názvu. Obsah kapitoly je útržkovitý, přechází od tématu měření IQ k tématu modelů inteligence a psychologickému a pedagogickému přístupu k nadání.

Zdařileji je zpracovaná kap. 3, zejména přehledná tabulka (s. 28, i když jí chybí nadpis i zdroj), i když charakteristiky jsou jen dílčí a někdy dokonce velmi nepřesné. Např. „dvakrát výjimečný“ jedinec je ten, u kterého se sešlo mimořádného nadání a porucha učení (tedy nikoli jako pouhá možnost, jak uvádí autor). Není zřejmé, co míní autor „předponovým myšlením“ (s. 32).

Praktická část

V praktické části autor samostatně vytvořil výzkumné otázky (které prezentuje jako hypotézy) a vypracoval relativně zdařilý dotazník, na základě kterého se mu podařilo získat data z pro DP nebývale velkého vzorku populace. Z hlediska metodiky plánu výzkumu i zpracování a interpretace dat je ale práce bohužel zatížena velkými nedostatky.

Předně je třeba upřesnit, že se nejedná o kvantitativní výzkum, jak uvádí autor v závěru (s. 88). Proto také nelze hovořit o tom, zda se potvrdily nebo nepotvrdily hypotézy. Autor sice zjišťuje četnosti některých jevů v závislosti na charakteristikách populace, ale statisticky tato zjištění nijak nezpracovává. (To poněkud překvapuje vzhledem k tomu, že autor uvádí svůj zájem o matematiku.) Hypotézy nejsou hypotézami ve smyslu kvantitativního výzkumu, ale jsou pouhými předpoklady autora, které nevycházejí z žádného teoretického modelu a neslouží tedy k ověření žádné předpokládané zákonitosti. Teoretická část práce bohužel asi ani svou roztříštěností formulace takových hypotéz, respektive výzkumných otázek, neumožňuje.

Některé hypotézy jdou nejednoznačné až nesrozumitelné i z hlediska jejich samotné formulace. Druhá hypotéza předpokládá, že respondenti jsou rodiči nadaného dítěte, což z popisu populace nevyplývá. Třetí hypotéza není srozumitelně formulována (stejně jako položka v dotazníku, která jí odpovídá). Podobně málo srozumitelná je 4. hypotéza, u které je zároveň otázkou, jak mohou respondenti "prokázat" zjišťovanou skutečnost. Mohou spíše projevit svůj názor na danou skutečnost, což není totéž jako ji prokázat. Málo srozumitelná je i 5. hypotéza.

Kladem práce je, jak již bylo řečeno, nesporně velký vzorek populace, což je jistě výsledek náročné práce při získání respondentů a zpracování jejich odpovědí.

Cíle práce (s. 44) jsou velkorysé, ale nerealistické, a metoda sběru a zpracování dat jim neodpovídá. Platí zde analogické připomínky, jako výše u hypotéz. Např. druhý cíl, tj. "zjistit, jakou podporu mají talentovaní v rodinném prostředí, ze strany vzdělávacích institucí, státu a soukromého sektoru", jistě není v možnostech jedné studie, a zcela určitě ne této práce. Autor může pomocí svého dotazníku nanejvíš zjistit, jaký mají respondenti na tuto problematiku názor. Současné trendy podpory nadaných by se daly zjistit zpracováním širokých dat z literatury, legislativy, médií atd., což autor nedělal (částečně se tím zabývá v teoretické části,

ovšem epizodickým způsobem). V úkolech práce autor zahrnuje i teoretickou část práce: měly by tedy zaznít v úvodu celé práce, nikoli až na začátku praktické části.

Dotazník je vypracován poměrně dobře, zaměřuje se na důležité otázky a svým rozsahem je přiměřený široké distribuci. Pouze některé otázky jsou málo srozumitelné (č. 3: "vlození širokého základu", č. 5, z otázky č. 7 není zřejmé, že jsou míněny volnočasové aktivity pro nadané). V úvodní části podle mého názoru chybí otázka, zda mají respondenti s osobní zkušeností s mimořádně nadaným jedincem, která by rozlišila, zda se jedná o obecný názor veřejnosti, nebo o zkušenost těch, kdo situace spojené s mimořádným nadáním řešili. Svým zaměřením i rozsahem otázek, a i díky velkému vzorku populace, může tak být výzkum velmi dobrou informací o názoru současné veřejnosti na problematiku nadání a její podpory ze strany institucí.

Zpracování dat je ve své prezentaci komplikované a nepřináší souhrnnou informaci o závěrech, které bohatá data umožňují. Základním nedostatkem, který komplikuje vyhodnocení dat, je již zmíněné chybějící propojení teoretické a praktické části. Není tak zřejmé, proč se autor ptá právě na tyto otázky, jaký je tedy význam dat, a v důsledku toho i jejich interpretace. Data přinášejí již sama o sobě zajímavou informaci, ale to je z hlediska jejich přínosu pro poznání v dané oblasti málo. Tato informace musí být validním způsobem získána a srozumitelně prezentována. Autor data zpracovává ve smyslu korelací četností jednotlivých odpovědí ve vztahu k charakteristikám populace, které prezentuje v tabulkách (s poněkud matoucími názvy) a k nim připojených komentářích. Zpracování ale není vztaženo k žádnému teoretickému modelu a není ani statisticky zpracováno, takže má bohužel malý význam. Není zohledněno, že některé položky dotazníku jsou prezentovány ve formě škál. Občasné interpretace dat v rámci komentářů jsou tak (jak příznačně ukazuje i jejich jazyková forma) jen v žádném jiném zdroji nebo modelu nezakotvené úvahy autora. Chybí shrnutí, které by dalo stručnou a přehlednou odpověď na výzkumné otázky. To se projevuje i abstraktem, který nepřináší žádný výsledek výzkumu.

Závěr ve skutečnosti přináší výsledky výzkumu, takže kapitola Závěr vlastně chybí. Vzhledem k tomu, že výzkum není metodicky rozvržen ani statisticky zpracován jako kvantitativní výzkum, není na místě hovořit o potvrzení či vyvrácení hypotéz a celá část závěrů je díky tomu nesprávná. Úvahy autora nad jeho interpretací výsledků jsou bohužel často nesrozumitelné. Zcela chybí diskuse výsledků.

Doporučuji autorovi znovu zpracovat jím získaná data na základě několika málo výzkumných otázek vyplývajících z teoretické části. Je možné je zpracovat jako vztah mezi odpověďmi a charakteristikami populace, jak se již autor pokusil ve své práci, nebo mezi jednotlivými odpověďmi. Je ale vhodné vybrat jen několik málo korelací, a ty nejprve zakotvit v teoretické části, formulovat hypotézy a ty statisticky ověřit. Získané výsledky interpretovat a podrobit diskusi. Celou práci potom shrnout v závěru.

Dále doporučuji nechat práci před odevzdáním někomu přečíst, aby autor mohl opravit všechny překlepy a nesrozumitelné formulace.

Vzhledem k vážným metodologickým nedostatkům praktické části, neúplnosti Úvodu i Závěru, výrazně neúplnému nebo nadpisu neodpovídajícímu zpracování mnoha kapitol v teoretické části a mnoha překlepům, doporučuji práci před obhajobou přepracovat.

Praha, 20. 8. 2013

PsLic Jan Vyhnálek